

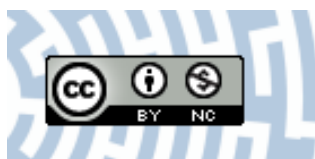

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Mediotekst w naukach humanistycznych - recenzja

Author: Iwona Loewe

Citation style: Loewe Iwona. (2015). Mediotekst w naukach humanistycznych - recenzja. "Tekst i Dyskurs" (Z. 8, (2015) s. 253-255).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, remiksowanie, rozprowadzanie, przedstawienie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie obejmuje jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Iwona Loewe: Mediotekst w naukach humanistycznych. ROMAN OPIŁOWSKI / JÓZEF JAROSZ / PRZEMYSŁAW STANIEWSKI (red.) (2015): *Lingwistyka mediów. Antologia tłumaczeń*. Wrocław-Dresden: ATUT / Neisse Verlag, 369 s.

Niniejsze refleksje badawcze są zainspirowane wydaną w roku 2015 antologią pt. „Lingwistyka mediów”. Redaktorzy (i tłumacze zarazem) Roman Opiłowski, Józef Jarosz i Przemysław Staniewski wybrali ze współczesnego rynku nauki w Niemczech 15 tekstów i zaangażowali do ich tłumaczenia 17 translatorów. Przedsięwzięcie zakrojone zatem na zespół uczestników oraz zaplanowane jako seryjne (tom II). W dominującym indywidualistycznym kodzie pracy naukowca w Polsce jest to pomysł innowacyjny metodycznie i dający poczucie nawiązania do monograficznej polskiej publikacji z 2013 roku. Myślę o próbie wprowadzenia przez Bogusława Skowronka do polskiej przestrzeni naukowej refleksji o metodzie postępowania z tekstem medialnym (por. Skowronek 2013).

Piszą redaktorzy antologii: „Wybrane teksty niemieckojęzyczne obejmują najnowsze badania opublikowane w latach 2007–2014 i podzielone są na cztery główne, dominujące w niemieckiej lingwistyce mediów nurty badań” (Opiłowski, Jarosz, Staniewski (red.) 2015: 7). Sądzę, że ostatnie siedem lat, z których pochodzą teksty źródłowe, zapewnią antologii w istocie miano najnowszej refleksji. Nie tylko ze względu na tryb wydawniczy w humanistyce europejskiej, ale także z uwagi na trwałość (technologiczną) produktu we współczesnej kulturze liczoną właśnie na okres 6 lat. Podział tematyczny jest równie przekonujący. Redaktorzy zdecydowali się na prezentację materiału w działach: Lingwistyka mediów – teoretyczne dezyderaty (4 teksty), Cechy i metody analizy tekstów medialnych (4), Transmedialne badania nad dyskursem (3), Tekst medialny w perspektywie porównawczej, diachronicznej i intermedialnej (4).

Uznaję za niezwykle celny fragment wstępu, który warto upowszechnić: „Rozwój mediów i intermedialność w kontraście kulturowym, genologicznym oraz multimodalnym jest kluczowym punktem badawczym w powyższym tomie” (Opiłowski, Jarosz, Staniewski (red.) 2015: 9). Jest to, jak sądzę, postulat do realizacji w badaniach polonistycznych.

W takim skumulowaniu publikacji na temat tekstów, z których złożone są systemy medialne, zachodzi konieczność, by wprowadzić i w polszczyźnie (funkcjonujące w nauce rosyjskojęzycznej) nowe złożenie. Niech zatem tekst istniejący w przestrzeni mediów masowych – tekst medialny – nazywa się *mediotekstem*. Pozostaje on w związku z proponowanymi innymi złożeniami *mediolingwistyka* (por. Skowronek 2013), *logosfera* albo *mediosfera* (Lepa 2003). Spostrzeżenia zamieszczone w kilku tłumaczonych tekstach dają podstawy sądzić, że poza konwencjonalnymi znakami, z których składa się mediotekst (pismo, druk, dźwięk, słowo mówione, słowo śpiewane, obraz dynamiczny i statyczny), mają w nim swój semiotyczny udział kody peryferyjne. Szum, szmer, rys, bełkot, cisza (składnik galenosfery) są znakowo i semantycznie ważne. Nuanse w ogóle mają w mediosferze znaczenie. Warto o nich pamiętać w poszukiwaniu wzorców mediotekstów i ich wyrazistych eksponentów (por. Loewe 2013).

Antologia wydobywa też kontrasty w podejściach badawczych: polonistycznym i germanistycznym. Przywołany już przeze mnie Bogusław Skowronek jest metodologiczny i teoretyzujący w swym studium z 2013 roku. Antologia jest – jak zwykle germanistyczne podejścia – konkretna i studiująca przypadki. Tego w polonistycznej refleksji mniej i tym bardziej jest to metoda interesująca.

Warte odnotowania są dobre decyzje o tłumaczeniu tekstów dotyczących multimodalności. Wstęp do zagadnienia wzajemnych nawiązań słowa i obrazu wykonany w tekście Ulricha Schmitza oraz propozycja ustanowienia lingwistyki obrazu Michaela Klemma i Hartmuta Stöckla są bardzo cennym rozszerzeniem propozycji polskojęzycznych. Widzę w nim kontynuację myśli na przykład Piekota (2006), który podjął się multimodalnych analiz filologicznych: synergii słowa wydrukowanego i obrazu statycznego. Z kolei w studiach Wernera Holly na temat synergii kodów mówionego, pisanego

i dynamicznego obrazu w filmach informacyjnych widzów nawiązania do Sitkowskiej (2013) a zarazem kontynuację myśli germanistycznej sprzed lat. W „Przekazach i Opiniach” ukazał się w roku 1987 tekst Bentelego, który identycznie rozpisywał przekaz audiowizualny na klatki. Te zaś zatrzymane w biegu pozwalały zbudować szkielet form reprezentacyjnych tekstu audiowizualnego na mocy nawet wzorca danego gatunku multimodalnego. Taką perspektywę przyjmują też autorzy analizujący kulturę zwiastunów telewizyjnych – Michael Klemm i Sascha Michel. W dyskusjach polonistycznych nad metodami podejścia do mediotekstów ciągle pojawiają się wątpliwości co do efektywności postępowania badawczego stwierdzającego trojaki oczywiste powiązania warstwy wizualnej z werbalną. Mogą one być – co wiadomo było w zasadzie przed podjęciem badań – wzajemnie się wzmacniające (reduplikacja), wykluczające albo uzupełniające (komplementarność). Jest to swoista perspektywa nadawcy. Tymczasem wydaje się, że germanistyczne podejścia przyjęły perspektywę odbiorcy. Autorzy pytają o to, o czym informuje kod ikoniczny, o czym werbalny i w dalszej kolejności o poziom kompetencji multimodalnej, czyli możliwości odbioru tych treści przez czytelnika czy też widza. A zatem poziom recepcyjny coraz mocniej zaczyna angażować badaczy, nie zaś intencjonalno-nadawczy. To wyraźna zachęta dla lingwistów do stosowania okulografu a potem być może elektroencefalografu, który odda pracę połączeń nerwowych podczas odbioru komunikatu multimodalnego.

Prawdą jest, że nie ma w polonistycznej perspektywie badawczej odniesień międzykulturowych. Pozostajemy zainteresowani wytworami polskojęzycznymi i osadzonymi w kulturze polskiej. Tak lubelska szkoła tekstologii była monokulturowa, jak i genologia w wykonaniu szkoły katowickiej. Choć za Wierzbicką i Bachtinem wszyscy zgodnie uznawali, że tekst i gatunek mają rys kulturowy i w zależności od etnosu pewne decyzje generyczne i tekstowe są podejmowane przez twórcę tekstu. W uproszczeniu można się zgodzić, że gatunek (zwłaszcza obecny w mass mediach) ma zna-

mię globalne, zaś tekst – poprzez ściśle wybory konkretnego nadawcy, ukształtowanie językowe, w tym styl typowy i indywidualny – ma znamię lokalne, w którym znać kulturę danego języka etnicznego, ale także samego nadawcy tekstu. Realizuje zatem zjawisko globalizacji (por. Loewe 2012a, 2012b).

Antologia zawiera studia, które świetnie oddały postawę badawczą określaną przez Marię Wojtak (2014) mianem *suwerena*. „Językoznawca suweren wybiera zakres i sposób dookreślenia przedmiotu badań, sytuuje swe rozważania w określonym nurcie własnej dyscypliny (powielanym lub modyfikowanym), wybiera postawę otwartości na inspiracje płynące z teorii komunikacyjnych i innych profili badawczych skupionych w ramach medioznawstwa (por. Wojtak 2014: 165–166). W refleksji niemieckojęzycznej są widoczne inspiracje komunikologiczne i medioznawcze. Sądzę, że otwierają one właśnie lingwistyce mediów nowe drogi do stabilizowania się sposobów postępowania z mediotekstem. Wieloletnie badania nad językiem prasy tylko w części dostarczyły metodologii, np. analiza jakościowa, zawartości, ilościowa w telemetrii, teorie agenda setting. „Język mediów przestał się jawić jako monolit czy też zbiór form uwarunkowanych tendencjami w funkcjonowaniu mediów. Zaczęto go postrzegać jako twór osobliwy, heterogeniczny i zmienny. Upowszechniła się zaproponowana przez Stanisława Gajdę (2000: 19–27) metafora *tygla stylowego*” – pisała o tych przemianach Wojtak (2014: 165). Właśnie lingwista suweren zaczął po raz pierwszy dostrzegać semiotyczną złożoność materiału badawczego, podejście hegemonu obejmowało tylko analizy kodu werbalnego. W tym znaczeniu Wojtak pisała o heterogeniczności mediotekstu. „Lingwista hegemon – znajdziemy u Wojtak – miał ściśle (czasem – z dzisiejszego punktu widzenia – zbyt ściśle i wąsko) zakreślony przedmiot badań, precyzyjnie wybrane i dobrane metody, jasno określone zakresy i cele analiz. Przedmiotem badań czynił mianowicie *język mediów* (Wojtak 2014: 164). To podejście suwerena, czyli dostrzeganie multimodalności mediotekstu oraz sięganie do pokrewnych (czasem nawet mało pokrewnych)

dyscyplin służące wyjaśnianiu tez jest wyjątkowo dobrze widoczne we wskazywanej w niniejszym tekście antologii.

„Lingwistyka mediów. Antologia tłumaczeń” pod redakcją Romana Opiłowskiego, Józefa Jarosza, Przemysława Staniewskiego jest dziełem wartościowym dla polskiej refleksji humanistycznej i godnym uwagi na rynku wydawniczym. Sądzę, że wybrane studia przypadków stanowią interesującą perspektywę dla studenta i doktoranta, zaś całość jest nieprzeciętnym źródłem wiedzy o kierunku refleksji naukowej niemieckiego sąsiada dla polskiego nowoczesnego językoznawcy.

Literatura

- Bentele, Günter (1987): Analiza audiowizualna oraz gramatyka form reprezentacyjnych dzienników telewizyjnych. Uwagi o semiotyce środków masowego przekazu. W: Przekazy i Opinie 47/47, 1–2, s. 139–164.
- Gajda, Stanisław (2014): Media – stylowy tygiel współczesnej polszczyzny. W: Kita, Małgorzata/ Loewe, Iwona (red.): Język w mediach. Antologia. Katowice, s. 15–23.
- Opiłowski, Roman/ Jarosz, Józef/ Staniewski, Przemysław (red.) (2015): Lingwistyka mediów. Antologia tłumaczeń. Wrocław-Dresden.

- Lepa, Adam (2003): Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów. Łódź.
- Loewe, Iwona (2013): Lingwistyka a media. W: tekst i dyskurs-text und dyskurs 6, s. 15–35.
- Loewe, Iwona (2012a): Gatunki globalne w polskiej telewizji. Rekonesans. W: Burzyńska-Kamieniecka, Anna (red.): Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej. Język a Kultura 23, Wrocław, s. 191–198.
- Loewe, Iwona (2012b): Globalizacja kulturowa a język w mediach. W: Kita, Małgorzata/ Ślawska, Magdalena (red.): Transdyscyplinarność badań nad komunikacją medialną, T. 1: Stan wiedzy i postulaty badawcze. Katowice, s. 143–154.
- Piekot, Marcin (2006): Dyskurs polskich wiadomości prasowych. Kraków.
- Sitkowska, Katarzyna (2013): Słowo w komunikacji telewizyjnej. Strategie nadawczo-odbiorcze. Łódź.
- Skowronek, Bogdan (2013): Mediolingwistyka. Wprowadzenie. Kraków.
- Wojtak, Maria (2014): Lingwista na medialnym polu badawczym. W: Stylistyka 23, s. 163–178.

Anna Just: HILKE ELSÉN (2013): *Wortschatzanalyse*. UTB-Band 3897. Tübingen/Basel: A. Francke, 244 S.

Der vorliegende Band versteht sich in erster Linie als begleitende Lektüre und Nachschlagewerk für Studenten der Linguistik, die sich, so wie es der Titel verheißt, insbesondere mit der Struktur des Wortschatzes und dessen Analyse befassen wollen.

Diesem Anspruch wird das Werk gerecht: Auf insgesamt 244 Seiten erfährt der Leser in übersichtlicher und komprimierter Form all das, was er für eine tiefergehende Beschäftigung mit Fragen zum Wortschatz braucht. Neben einem ausführlichen und fundierten Kapitel über die Grundlagen der Wortschatzsystematisierung einschließlich methodischer Hinweise zur Datenerhebung und -auswertung, das immerhin ein Drittel des Buchumfangs ausmacht, wird dem Nutzer in den folgenden Kapiteln der Begriff des

Wortschatzes hinsichtlich Inhalt und Umfang aus unterschiedlichsten Aspekten näher gebracht.

Der Einleitung und den dort genannten Leitgedanken für dieses Werk folgend wird der Wortschatz nicht einfach lexikalisch aufbereitet, sondern spartenhaft in Bezug auf verschiedenste Sprachfelder/Kommunikationsräume aufgeschlüsselt. So werden in weiteren neun Abschnitten unter anderem die Wortbildungsprozesse etwa innerhalb der Kinder- und Jugendsprache, der Fachsprachen, der Presse und Werbung sowie der Literatur separat aufgeschlüsselt und diskutiert und damit den Besonderheiten auch dieser Gruppen- und Sondersprachen Rechnung getragen. Der wohl erwünschte Nebeneffekt ist, dass durch dieses differenzierte Vorgehen der Begriff des Wort-